

LUPTA DE LA LIPNIC

MIHAI ONILĂ

Printre glorioasele lupte purtate de Ștefan cel Mare pentru apărarea ființei naționale de la Baia (1467), Vaslui (1475), Valea Albă (1476), din Codrii Cozminului (1497) etc, a fost și cea de lângă localitatea Lipnic. Aici la 20 august 1469 (1470) oștile moldovene, conduse de voievodul țării, urmărind pe invadatorii tătari, veniți din regiunea r. Volga îi surprind în dumbrava de la Lipnic și obțin o strălucită victorie.

În ajunul invaziei hoardelor tătare situația internațională a Moldovei era instabilă. De aceea, îndată după lupta de la Baia Ștefan trimite o solie regelui Cazimir, la 1 ianuarie 1468 informându-l de cele întâmplate, îi cere sprijinul pentru viitoarele încercări la care se aștepta să fie supus de către Matias Corvin. La 28 iulie 1465, la Suceava în prezența unei solii poloneze, el își asuma din nou angajamentele de fidelitate față de regele Cazimir și față de coroana polonă în termenii cei mai riguroși, cu privire la dreptul său de inițiativă pe plan extern, angajându-se să presteze omagiul de vasalitate de-ndată ce avea să fie convocat de rege.

Retragerea precipitată a lui Matias Corvin din Moldova și eșecul final al campaniei sale a lăsat situația politică de la gurile Dunării neschimbată. Voievodul Țării Românești, Radu cel Frumos, prejudecat și el de pierderea Chilieii, fusese silit să-și amâne reacția în funcție de interesele superioare ale Imperiului Otoman, prins la acea dată într-o confruntare cu Ungaria și Veneția. De aceea el nu dorea să se lase atras într-un război cu Moldova și eventual cu Polonia, care susținea acțiunea lui Ștefan la Chilia. Dar în 1468, în rezultatul încheierii armistițiului ungaro-otoman, conjunctura se modifică. Radu cel Frumos cu susținerea sultanului și în potriva regelui Ungariei, a pregătit acțiunea care deschidea un conflict prelungit între cele două state românești pentru controlul gurilor Dunării și exploatarea comercială și vamală a marelui drum comercial care lega Marea Neagră de Europa Centrală. La sfârșitul anului 1468 relațiile dintre cei doi domni se aflau într-o stare de criză. Atacul lui Radu s-a dezlănțuit în 1469, când este semnalată o acțiune navală otomană pe țărmul apusean al Mării Negre, la gurile Dunării. Primejdia care amenința concomitent Moldova din partea Valahiei, Imperiului Otoman și a Ungariei era invocată de Ștefan

în iulie 1469, când își motiva neprezența sa în Polonia, unde urma să presteze omagiul de vasalitate regelui Cazimir¹.

Cu tătarii din Crimeea, Moldova avea relații bune. Aceasta se referă, mai ales, pe timpul hanilor Hagi Ghirai bătrânul și Megli Ghirai fiul, care au dovedit înțelepciune în fața lumii, cârmuind cu blândețe și au ținut pace în regiunea Mării Negre. Mai mult ca atât, ei erau prietenii lui Cazimir al Poloniei, deci și a Moldovei. Alții erau tătarii de peste Volga. Aici se afla tătărima sălbatică de odinioară așa cum îi adusesse Sabetai-Behadîr și Batie-Han. Între hani din Crimeea și cei de peste Volga erau mari divergențe. Mamak-Han, care se așezase de curând în kuriltai și se numise, după obicei împărat al lumii, „vroia să bea lapte de iapă din tivda lui Menghil”. El deja îi trimisese mesaj să se pregătească pentru pedeapsă. Principalul în ce îl învinuia era că el trădase tătărima în fața Europei.

Astfel, în vara anului 1469, emisarii săi din pustie îi adusesse vestea că se ridică hoardele de dincolo de Volga ale lui Mamak-Han. Auzind acestea, Mengli Chirai-Han, trimite curieri la castelanii Podoliei să-i înștiințeze că Mamak, îndată după seceriș, va ataca Lehia. După care aceștia sosesc și la Suceava, unde îl înștiințează pe Ștefan că Mamak va ataca și Moldova².

După ce tabunurile lui Mamak-Han a trecut Nipru s-a rupt în trei părți. Două au lovit în Polonia în direcțiile Camenița, Jitomir, Rujmir și Volin în Podolia. Atunci, regele Poloniei Cazimir în alianță cu oastea rusească condusă de Israil Iaroslavski starostele Belzului și al Helmului și-au concentrat forțele în localitatea Trembole și opresc înaintarea tătarilor. A treia parte a fulgerat pieziș spre Moldova. Trecând Nistru în mai multe locuri s-au avântat în pradă spre Prut.

„Ridicatu-s-au mulțime de tătari de peste Volga, și au venit în țară să prade” – menționa Nicolae Costin³.

O parte au mers spre Lăpușna, alții s-au îndreptat spre ținuturile Botoșani și Suceava. Deoarece după Nistru câmpia se termină și se încep păduri seculare, văi adânci și dealuri înalte, călăririi pustiului îi venea cu mult mai greu să înainteze, decât în Polonia. De aceea în majoritatea cazurilor ei se mișcau mai mult pe șleahuri – drumuri de tranzit. Un asemenea drum era cunoscu care venea de la Dubăsari prin văile orheene și sorocene, prin localitățile Lipiņ, Paustovo, Romancovo și Hotin. De aceea tătarii sunt prinși și bătuți lângă șleah.

Mare urgie se abătuse peste țară. Locuitorii erau arși de vii pentru ca să trezească groază și supunere. Atunci pârčălabbii de Orhei și Sorooca, ca și cetele de călărăși – săteni, cu moșie de danie din partea domnitorului, care erau strajă împotriva tătarilor, nu existau încă, dar ștafetele de la graniță sosiră la timp la Suceava cu veste că se prăpădește ținutul dintre Prut și Nistru. Atunci domnitorul porni cu o oaste în

¹ *Istoria Românilor*, București, 1864, v. IV, p. 371

² Nicolae Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, p. 121

³ Mihnea I., *Informațiile românești ale cronicii lui Ian Długosz*, Iași, 1996, p. 50

număr de circa 1500-2000⁴ de viteji și de boieri dintre Nistru și Prut și întâlniră hoardele tătare lângă localitatea Lipiņ, într-o dumbravă de lângă șleah. Aici la 20 august 1469 (1470) s-a încins o cumplită încăierare între hoardele tătare și oastea lui Ștefan cel Mare. Conform informațiilor lui Dlugosz lupta se desfășură în trei etape. În primele două moldovenii zdrobiră tătarii, iar în a treia pierdură. Cât de veridic este această informație nu se știe, căci în a treia etapă, menționează același autor, Ștefan a luat prizonieri pe fratele și feciorul lui Mamak, și în toate izvoarele se arată că tătarii au fost distruși și urmăriți până la vadul de lângă Naslavcea. „Ce, prinzând de veste Ștefan Vodă, le-au ieșit în întâmpinare la o dumbravă, la Lipiņi, aproape de Nistru, avgust 20, și lovindu-i Ștefan vodă, i-au înfrîntu și i-au gonit și multă moarte au făcut într-îņșii”⁵.

În ce privește anul în care a avut loc lupta sunt două păreri. Prima se bazează pe Letopisețul de la Putna în care este indicat anul 1470 și luna 20 august. „În anul 6978 (1470) August 20, venit-au o mare mulțime de Tătari și i-au biruit Ștefan Voievod la Dumbrava de la Lipnița, aproape de Nistru⁶...” De aceeași părere este și Grigore Urche în cronica sa: „Venit-au mulțime de oaste tătarească și au intrat în țară să prade, în anul 6978 (1470). Iară Ștefan Vodă prinzând de veste, le-au ieșit înainte la o dumbravă, ce se cheamă la Lipiņi, aproape de Nistru; și au lovit cu oastea sa August 20⁷...” Cronica moldo-polonă, atribuită unui cărturar anonim polon ce frecventa des curțile moldovenești, arată de asemenea că, tătarii după ce au prădat Podolia, s-au abătut asupra Moldovei, unde au fost înfrânți de Ștefan cel Mare, la Lipnic, tot în ziua de 20 august 1470⁸. Istoricul Dimitrie Onciul susține că în august 1470 tătarii au invadat Moldova, instigați de turci pentru arderea Brăilei lui Radu cel Frumos. Atacul s-a produs printr-o serie de jafuri, iar la întoarcere au fost ajunși de Ștefan și în dumbrava de la Lipnic, hoardele tătare au fost înfrânte⁹.

A doua părere care susține că bătălia a avut loc tot la 20 august dar în 1469, are la bază „Cronica Polonica” a lui Dlugosz. El menționează că anume în acest an „Tătarii au intrat în număr mare în Podolia și adecă oaste alcătuită din fugari, hoji și pribegi, ziși în limba lor Cazaci, având șef pe Mayak sultanul și adică în 2 detașamente, iar altul a intrat în Moldova (Valachia). Această din urmă oaste tătarească a fost de 2 ori bătută de Moldoveni (a Valachis), pe care i-a ajutat configurația teatrului de luptă. La a treia ciocnire a fost măcel între Tătari”¹⁰. Această părere a fost susținută și de N. Iorga în „Istoria armatei românești”¹¹.

⁴ Costin N., *Șcrieri*. Chișinău, 1990, p. 140

⁵ N. Iorga. *Istoria armatei românești*, Vălenii de Munte, 1910, vol. I, p. 134

⁶ *Ibidem*, p. 135

⁷ Costin N., op. cit., p. 140

⁸ Urzică D., op. cit., p. 9

⁹ *Letopisețul Țării Moldovei*. Chișinău, 1990, p. 42

¹⁰ Urzică D., op. cit., p. 9

¹¹ Onciul D., *Istoria românilor*, București, 1914, p. 72

Cine are dreptate este greu de spus, cert este însă, că dacă ar fi avut loc lupta de la Lipnic în 1469 atunci Ștefan cel Mare ar fi menționat în iulie 1469, când motiva neprezența sa în Polonia, unde urma să prezinte omagiul de vasalitate regelui Cazimir.

În ce privește locul luptei, dumbrava de la Lipiņ, cuprindea pe atunci o așezătură împădurită, plină de luminișuri și poiene de margine de codru. Ea era între podișul împădurit al Ciuhurului, afluent al Prutului – spre apus, văile împădurite ale Hârtoșului și Curecheștilor (un deal) – spre miază-noapte, valea împădurită a Solonețului, afluentul Cuboltei – spre miază-zi, și valea Cuboltei, afluent al Răutului – spre răsărit. Această dumbravă, străbătută în curmeziș de vechiul șleah, închidea către trecerea văii împădurite a râului Soloneț, afluent al Cuboltei, o străveche așezare moldovenească, situată în mijlocul codrului, depărtată cu 5 km spre miază-zi locul actualului sat, Lipnic, și la circa 8 km depărtare de apa Nistrului. Această așezare, Lipiņ, înconjurată de vechea dumbravă, a dispărut iar locul ei i se spune astăzi de localnici „Săliștea”¹²

În ce privește lupta din dumbrava, se menționează că s-a încins o cumplită încăierare, oastea moldovenească îmbulzindu-i pe tătari în acea dumbravă „Ca într-un voloc și i-au hăcuit cu săbiile în toată după amiaza aceea, 20 august”¹³. O parte care au scăpat au fost ajunși la Nistru (se presupune la vadurile de lângă Naslavcea și Mereșeuca) și înecați. Foarte puțini au ajuns la Mamak, care se afla mai sus de Mogilău. Toată prada le-a fost luată. Referitor la acestea Grigore Ureche menționa: „Iară Ștefan Vodă... și dând războiul vitejește, i-au risipitu și multă moarte și perire au facutu întrânșii și pre mulți le-au prinsu vii și le luă tot pleanul...”¹⁴. Mai mult decât atât, fratele și feciorul hanului (Sian Sidi Ahmed și Emin Sidi Mamak) au fost luați prizonieri. Mai târziu hanul trimite o solie în Moldova în număr de 100 de oameni, care cere lui Ștefan să-i elibereze, amenințându-l cu pedeapsă. Atunci domnitorul mâniat de obrăznicia tătarilor îl rupe în patru pe feciorul hanului în față soliei, iar pe ia o trage în țepă, cu excepția unuia, căruia îi taie nasul și îl trimite la Mamak să-i transmită răspunsul. Fratele hanului a fost întemnițat în Cetatea Alba, cu scopul de a-l folosi împotriva lui Mamak pe viitor. Dar nu reușește că în februarie 1473 acesta evadează¹⁵

Explicațiile biruinței fulgerătoare a lui Ștefan cel Mare asupra tătarilor pot fi găsite și în specificul strategiei și tacticii oastei moldovenești. Ea era capabilă să întrebunțeze o serie întreagă de procedee tactice moderne: folosirea inteligentă a terenului, căreia i se adăugau lucrări de organizare; utilizarea manevrelor în timpul bătăliei; comandament unic; interdicția luptelor individuale; angajarea luptelor numai de către trupe capabile să le câștige. De asemenea, oastea moldovenească era foarte

¹² Mihnea I., op. cit., p. 50

¹³ N. Iorga, *Istoria armatei românești*, Vălenii de Munte, 1910, vol. I, p. 135

¹⁴ Urzică D., op. cit., p. 24

¹⁵ *Letopisetul Țării Moldovei*, Chișinău, 1990, p. 42

mobilă. Posedând un număr foarte mare de cai, se putea deplasa cu repeziciune, mai ales că marșurile acestei oștiri nu erau îngreunate de convoaiele de aprovizionare, hrana necesară purtând-o cu ei, iar punctele de aprovizionare erau pregătite dinainte, la adăpost de ochii inamicului, dar cunoscute de moldoveni.

Tot atunci după victorie, întors din codrii Sorociei, Ștefan își curăți cugetul înflăcărat de luptă prin sfințirea, la 3 septembrie, a mănăstirii Putna. „...iar după ce s-au întors venit-au și au sfințit hramul preasfintei născătoare de Dumnezeu de la Putna, cu mâna preasfințitului mitropolit Kir Teoctist, și episcopul Tarasie, fiind de față egumenii tuturor mănăstirilor și întreg clerul preoțesc în număr de 64 de inși, Septembrie în 3, sub arhimandritul Ioasaf¹⁶”.

De asemenea, după zdrobirea tătarilor, domnitorul fiind conștient că primejdia de la răsărit poate veni oricând, întărește cetățile Orhei, numindu-l aici pârcălab pe un boier de încredere Gangur¹⁷. După biruință Ștefan trase învățământul ce trebuia: el făcu cetate la Orhei, așezând acolo un pârcălab care se întâmpină încă din Octombrie al acestui an, și împărți pământ în „pustie” străjerilor celor noi ai graniței¹⁸”.

Astfel în condițiile internaționale instabile pentru Moldova, voievodul Ștefan cel Mare reușește la 20 august 1469 (1470) să zdrobească hoardele tătare ce se abătuseră asupra țării. Din mâinile hoardei jefuitoare au fost eliberați locuitorii robiți, iar prada a fost întoarsă în satele din care fusese furată. Apoi, pentru a nu mai fi surprins de asemenea incursiuni, Ștefan cel Mare a reorganizat apărarea graniței de răsărit a țării, ridicând o cetate nouă la Orhei în frunte cu pârcălabul Gangur și constituie cetele de călărași-săteni cu moșie de danie, care au constituit pe viitor straja hotarelor de răsărit a țării.

---

¹⁶ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, P. 123

¹⁷ *Istoria țării Moldovei*, Chișinău, 1990, p. 42

¹⁸ Bogdan I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, 1913, vol. I, p. 180

LUPTA DE LA LIPNIC REZUMAT

Printre glorioasele lupte purtate de Ștefan cel Mare pentru apărarea ființei naționale de la Baia (1467), Vaslui (1475), Valea Albă (1476), din Codrii Cozminului (1497) etc., a fost și cea de lângă localitatea Lipnic. Aici la 20 august 1469 (1470) oștile moldovene, conduse de voievodul țării, urmărind pe invadatorii tătari, veniți din regiunea r. Volga îi surprind în dumbrava de la Lipnic și obțin o strălucită victorie.

În baza informațiilor cronicarilor: Ian. Dlugosz, Gr. Ureche, N. Costin și a istoricilor: N. Iorga, D. Onciu, I. Minea, comunicarea prezintă o sinteză a luptei de la Lipnic, prezentând situația internațională a Moldovei din ajunul invaziei tătarilor, părerile istoriografice referitor la anul, locul luptei și importanța victoriei obținute în această luptă pentru Moldova.